

різних викладів з позиції теоретико-правового та адміністративно-правового напрямів наукових досліджень.

---

1. Про схвалення Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету міністрів України від 15.11.2017 р. № 1023-р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-2017-%D1%80> (дата звернення 21.11.2018).

2. Про схвалення Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року: Розпорядження Кабінету міністрів України від 12.07.2017 р. № 482-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/25014964> (дата звернення 21.11.2018).

3. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16.09.2014 р. № 1678-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 40. Ст. 2021.

4. Публічний звіт Голови Державної міграційної служби України за результатами діяльності Служби у 2017 році. Офіційний веб-сайт Державної міграційної служби України. URL: <https://dmsu.gov.ua/news/publicnij-zvit-golovi-derzhavnoj-migracziyjnoj-sluzhbi-ukrajni.html> (дата звернення 22.11.2018).

М. П. Вавринчук,

кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин та туризму,

О. В. Когут,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин та туризму
(*Хмельницький національний університет*)

ПОЛІЦЕЙСЬКІ ЗАХОДИ ПРИМУСУ

Тимчасове обмеження прав і свобод людини може відбуватись під час застосування працівниками поліції дій превентивного або примусового характеру – поліцейських заходів, детальне врегулювання яких є однією із новел Закону України «Про Національну поліцію» [1] (далі – Закон про поліцію). Вперше законодавець дав визначення поняттю поліцейського

заходу, розкрив вимоги, які висуваються до нього та передбачив чіткий перелік як самих поліцейських заходів, так і підстав їх застосування. Але запропонований законодавцем поділ поліцейських заходів відходить від найбільш визнаної в теорії адміністративного права класифікації заходів адміністративного примусу, яка бере за основу мету застосування заходів і поділяє заходи адміністративного примусу на три види (групи): адміністративно-попереджувальні заходи; заходи адміністративного припинення (загального і спеціального призначення); заходи адміністративної відповідальності [2, с. 251–254]. А Закон про поліцію (ст. 30) виділяє *заходи реагування на правопорушення* (які містяться в Кодексі України про адміністративні правопорушення і Кримінальному процесуальному кодексі України) та визначені цим Законом *поліцейські превентивні заходи* і *заходи примусу*. Превентивні заходи застосовуються переважно з метою попередження та недопущення вчинення громадянами правопорушень, а поліцейські заходи другої групи (примусові) застосовуються з метою припинення правопорушень, подолання спротиву правопорушника, його затримання, захисту від нападу тощо [3, с. 103]. Але при такому розподілі поліцейських заходів на превентивні заходи та заходи примусу напрошується висновок про те, що всі поліцейські превентивні заходи не містять у собі примусу, а це не відповідає сутності окремих заходів. Так, наприклад, такий захід як поліцейське піклування (ст. 41) є «чисто» запобіжним, адміністративно-попереджувальним превентивним заходом, а от про превенцію при застосуванні обмеження пересування особи (ст. 37) можна говорити з «натяжкою», як і про такі заходи, як обмеження доступу до визначеної території чи проникнення до житла чи іншого володіння особи. Отже, на нашу думку, більшість видів поліцейських заходів, про які йдеться в ст. 30 Закону про поліцію, відносяться до заходів адміністративного примусу. Превентивні поліцейські заходи носять адміністративно-попереджувальний характер або відносяться до заходів припинення загального призначення.

Розглянемо виділені Законом про поліцію поліцейські заходи примусу. Якщо повернутись до теорії адміністративного

примусу, то ці заходи по своїй природі виступають заходами адміністративного припинення спеціального призначення. Закон про поліцію у ст. 42 виділяє такі заходи примусу: 1) фізичний вплив (сила); 2) застосування спеціальних засобів; 3) застосування вогнепальної зброї. Але у ст. 23, яка присвячена основним повноваженням поліції не зазначено право поліції на застосування таких заходів, а щодо зброї, то вона згадується лише при здійсненні контролю за дотриманням правил її зберігання і використання (п. 21 ст. 23) та при прийманні та зберіганні вилученої, добровільно зданої або знайденої зброї (п. 22 ст. 23). Необхідність проходження спеціальної підготовки при застосовуванні спеціальних засобів та при зберіганні, носінні, застосування вогнепальної зброї передбачають відповідно ч. 2 ст. 45 та ч. 2 ст. 46 Закону про поліцію. Але в контексті протидії злочинності заходи примусу по своїй суті є одними з основних повноважень поліції, тому підтримуємо думку доктора юридичних наук В. І. Осадчого про те, що право на застосування поліцейських заходів примусу має бути зазначено саме серед основних повноважень поліції [4, с. 154].

Формулювання деяких норм щодо застосування поліцейських примусових засобів потребують вивірності та конкретизації. Так, в ч. 4 ст. 42 Закону про поліцію перераховано тринадцять спеціальних заходів, серед яких є службові собаки та службові коні (п. 7), але в ч. 3 цієї ж статті дається визначення спеціальним засобам (як сукупності певних пристроїв, приладів і предметів) та зазначається про чітке регулюванням підстав і правил застосування *таких засобів та службових тварин*. Отже, законодавець або розмежовує поняття спеціальні засоби та службові тварини, або їх ототожнює. Узгодженості потребують і відповідні положення, які регулюють порядок застосування фізичного впливу. Так, ч. 2 ст. 42 Закону про поліцію як мету застосування фізичного впливу називає припинення протиправних дій порушника, а ч. 1 ст. 44 вказує не лише на припинення правопорушення, а і на забезпечення особистої безпеки, безпеки інших осіб, затримання особи.

Заслуговує на увагу і порядок правового регулювання такого спеціального заходу, як *водомети*. Так, п. 4 ч. 4 ст. 45

Закону про поліцію забороняє використання водометів при температурі повітря нижче +10 за Цельсієм. Але доцільно також було б зазначити максимально можливий тиск вивільнення води, адже від того, якою буде сила струменя води, залежить рівень ушкоджень людей, які потраплять під нього.

Окремо слід зупинитись на найбільш суворому заході поліцейського примусу – застосування вогнепальної зброї. Так, п. 5 ч. 4 ст. 46 Закону про поліцію встановлює, що зброя може бути застосована з метою затримання особи, яку застали під час вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину і яка намагається втекти. Щодо врахування кваліфікації злочину, то доцільність такої підстави як вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину викликає сумнів, адже особа може бути відома і її можна буде затримати у інший спосіб без застосування вогнепальної зброї. Наприклад, втручання службової особи у здійснення виборчою комісією повноважень шляхом незаконної вимоги чи вказівки (ч. 4 ст. 157) відноситься до тяжких злочинів, але навряд чи доцільно застосовувати зброю якщо ця особа намагається втекти, адже вона відома і її можна пізніше можна буде затримати. Підтримуємо думку В. Осадчого про те, що такий злочин повинен носити насильницьке чи корисливо-насильницьке спрямування [4, с. 56]. Щодо положення «намагається втекти», то сам по собі факт спроби втечі не повинен бути достатньою підставою для застосування вогнепальної зброї. Європейський суд з прав людини чітко визначив, що не може ні при яких обставинах вважатися «абсолютно необхідним» застосування вогнепальної зброї з метою затримання особи, яка підозрюється у вчиненні ненасильницького злочину [5].

Отже, виділені Законом про поліцію поліцейські заходи примусу по своїй природі виступають заходами адміністративного припинення спеціального призначення, а нормативне регулювання підстав та умов їх застосування потребує вивірності формулювань.

---

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. *Офіційний вісник України*. 2015. № 63. Ст. 2075.

2. Коломоєць Т. О. Адміністративне право України. Академічний курс. К.: Юрінком Інтер, 2011. 576 с.

3. Науково-практичний коментар розділу IV «Повноваження поліції» та розділу V «Поліцейські заходи» Закону України «Про Національну поліцію» / Т. П. Мінка, Р. В. Миронюк, В. А. Глуховець та ін.; за заг. ред. Т. П. Мінки. Х.: Право, 2016. 178 с.

4. Осадчий В. І. Кримінально-правова складова регламентування поліцейських заходів примусу в Законі України «Про Національну поліцію». *Юридичний вісник*. 2015. № 4 (37). С. 154–160. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npna_u_2015_4_31

5. Case of Nachova and others v. Bulgaria (Applications nos. 43577/98 and 43579/98) Judgment of The European Court of Human Rights, Strasbourg, 6 July 2005 / HUDOC European Court of Human Rights. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-69630>.

М. Т. Гаврильців,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративно-
правових дисциплін
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ПРАВОВИЙ ІМУНІТЕТ І СУМІЖНІ ЮРИДИЧНІ КАТЕГОРІЇ: КОМПАРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

У правовій системі кожної сучасної держави існує чимало різних юридичних засобів, які складають правову основу для реалізації принципу рівності та найвищої соціальної цінності людини. Проте, конституційно гарантований принцип рівності людей не виключає необхідності у правовій диференціації, яка представляє собою встановлення особливостей у правовому регулюванні окремих категорій фізичних осіб у зв'язку з їх віком, фізіологічними особливостями, умовами праці тощо.

Спеціальними юридичними засобами, з допомогою яких в українській системі законодавства закріплюється і реалізується диференційний підхід у правовому регулюванні статусу окремих категорій фізичних осіб в Україні є правові привілеї,